Riitta Koivula

07.09.2021

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuulemistilaisuus 10.09.2021

Valtioneuvoston selonteko sisäisestä turvallisuudesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi koskien Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selontekoa.

THL pitää tärkeänä selonteon lähtökohtaa, jonka mukaisesti sisäinen turvallisuus pohjautuu ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian sekä vapauden, vakauden, hyvinvoinnin, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen kaikessa toiminnassa. Tämä on tärkeä ohjenuora kaikkia konkreettisia toimenpiteitä suunniteltaessa ja arvioitaessa. THL katsoo selonteon mukaisesti, että ihmisoikeusvaikutusten arviointi on olennainen osa sisäisen turvallisuuden toimintaa. **THL pitää tärkeänä, että ihmisoikeusvaikutusten arviointia tuetaan mahdollisimman kattavalla ja eri väestöryhmien tilanteita huomioon ottavalla ihmisiin kohdistuvien vaikutusten ennakkoarvioinnilla.** Sen avulla voidaan varmistaa, että suunnitellut sisäisen turvallisuuden toimenpiteet ovat hyödyksi ja saavutettavia kaikille.

THL pitää erittäin tärkeinä selonteon linjauksia yhdenvertaisuuden turvaamisesta ja edistämisestä osana selonteon toimeenpanoa. Selonteon mukaisesti on tärkeää, että kaikki väestöryhmät voivat luottaa viranomaisiin ja yhteiskuntaan. Tämän toteuttamiseksi tarvitaan kohtaamisiin liittyvän osaamisen lisäksi sen varmistamista, ettei rakenteellisia palveluiden saavutettavuuden esteitä ole. Tähän tehtävään esimerkiksi viranomaisten pitkäjänteinen, tavoitteellinen ja suunnitelmallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö tarjoaa oivat välineet.

Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee parhaillaan **valtioneuvoston tasa-arvopoliittista selontekoa** ja se on tarkoitus antaa eduskunnalle loppuvuodesta. **THL pitää tärkeänä, että myös nämä sukupuolten tasa-arvoa kokevat pitkän aikavälin tavoitteet ja linjaukset otetaan huomioon toimeenpanossa** muiden tärkeiden selonteossa jo mainittujen ohjelmien ja periaatepäätösten lisäksi.

THL:n näkemyksen mukaan sisäiseen turvallisuuteen liittyviä uhkia voidaan ehkäistä tehokkaasti siirtämällä painopiste selkeästi ehkäiseviin toimiin. Yhteiskunnallisella tasolla tämä tarkoittaa esimerkiksi matalalla kynnyksellä saavutettavia palveluita ihmisten arjessa, kuten mielenterveyttä tukevat palvelut kouluissa ja oppilaitoksissa. Yksilötasolla ehkäisevissä toimissa palvelujärjestelmän monialainen ja katkeamaton tuki on hyvä räätälöidä tarpeen mukaan huomioiden kokonaisvaltainen tuen tarve.

THL kiittää erityisesti sitä, että selonteossa kiinnitetään monessa kohdin huomiota väestöryhmittäisiin kysymyksiin ja joidenkin erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tilanteeseen (kuten turvapaikanhakijat, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat, kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ja nuoret sekä erityisen haavoittuvassa asemassa olevat tytöt ja naiset). Väestöryhmittäiset kysymykset olisi hyvä huomioida kautta linjan selonteossa linjauksissa, erityisesti kohdassa 5.

Riitta Koivula

07.09.2021

Koti- ja vapaa-ajan tapaturmien vuoksi hoidettujen potilaiden määrä väheni alustavien tarkastelujen perusteella vuonna 2020. Tutkimusten mukaan vakavien loukkaantumisten määrä ei vähentynyt sulkutilan aikana keväällä 2020. Ensiavussa tapaturmien määrä väheni 25 %. Lasten leikkausta vaativien murtumien määrä väheni sulkutilan aikana, erityisesti päiväkodissa, koulussa ja urheiluharrastuksissa tapahtuneet murtumat, mutta esimerkiksi trampoliinilla tapahtuneet murtumat eivät vähentyneet. Hoitoilmoitusrekisterin (Hilmo) alustavien tarkastelujen perusteella **vuonna 2020 hoidettiin noin 7,5 % vähemmän koti- ja vapaa-ajan tapaturmien potilaita kuin kahtena edellisenä vuotena keskimäärin. Kaatumiset olivat suurin yksittäinen tyyppi (yli 70% kaikista tapauksista) ja sen vähenemä oli runsas 6 %.** Iäkkäiden toimintakyky heikkeni ja päivittäinen liikkuminen väheni koronavirusepidemian vuoksi. Onkin mahdollista, että iäkkäiden kaatumistapaturmat lisääntyvät ilman aktiivisia toimia. **THL pitää tarpeellisena, että ehkäisevät toimet suunnataan iäkkäiden liikuntaharjoittelun lisäämiseen, sillä liikunta on tehokkain yksittäinen keino ehkäistä kaatumisia.**

THL kiittää siitä, että selonteossa on osana tilannetaustoitusta huomioitu se, että päihteiden käytöstä aiheutuu haittaa myös turvallisuudelle. Osana koronaviruspandemian vaikutuksia sisäiseen turvallisuuteen (luku 3.7.2) on todettava, että THL:n selvityksissä on käynyt ilmi, että koronavirusepidemiaan liittyvät rajoitustoimet ovat heikentäneet myös syrjäytyneiden päihdeongelmaisten ihmisten arkea ja turvallisuutta. Koronavirusepidemian rajoitustoimet, kuten kävijämäärien rajoitukset ja rajoitukset aukioloajoissa, erityisesti matalan kynnyksen palveluissa, ovat vaikuttaneet päihteitä käyttävien ihmisten arkeen ja lisää päihteiden käytöstä johtuvia lieveilmiöitä erityisesti pääkaupunkiseudulla. Lieveilmiöiden kasvulla on vaikutuksia myös sisäiseen turvallisuuteen ja kuntalaisten kokemaan turvattomuuteen.

On viitteitä siitä, että koronavirusepidemiaan liittyvät rajoitustoimet ovat saattaneet lisätä myös huumemyrkytyskuolemia (luku 3.7.9). Erityisesti alle 25-vuotiaiden nuorten huumekuolemat ovat lisääntyneet huolestuttavasti jo pidemmän aikaa ja nouseva trendi näyttäisi jatkuvan. Olennaista olisi varmistaa niin käytön kuin kuolemienkin ehkäisyssä yhdyspinnat päihde- ja riippuvuustyöhön. **Huumeiden ongelmakäytön lisääntyminen näkyy myös julkisessa tilassa ja lisääntynyt päihteiden käyttö herättää kuntalaisissa turvattomuuden tunteita ja pelkoja** (luku 5.4). Päihteiden käytöstä aiheutuvien lieveilmiöiden ehkäisyn menetelmiä tulisi vahvistaa ja ottaa laajasti käyttöön. Ympäristötyön (käytetään myös termiä naapurustotyö) avulla ennaltaehkäistään ja vähennetään päihteiden käytöstä aiheutuvia lieveilmiöitä ja kuntalaisten kokemaa turvattomuutta asuinalueilla ja julkisissa tiloissa. Hyvän vuoropuhelun ja yhteistyön rakentamiseksi on mahdollista hyödyntää vastakkainasettelun purkamisen oppeja sekä asuinaluelähtöisen naapurustotyön periaatteita.

THL toteaa, että syrjäytymisen ylisukupolvisuuden katkaisemiseksi on tarpeen tukea eri keinoin lasten ja nuorten oikeutta päihteettömiin kasvuympäristöihin (luku 4.1.3). Osana toimintaympäristön muutoksia on kuvattu myös huumeiden käyttöön ja niihin liittyvään rikollisuuteen liittyviä haasteita (luku 4.1.8). Tässä kohdin THL tuo esiin, että vuoden 2018 lopulla uudistettu Poliisihallituksen ohje menettelystä huumausaineen käyttörikosta koskevissa asioissa ohjeistaa, että käyttörikoksesta epäillylle tulisi antaa mahdollisuus hakeutua hoitoon sen sijaan, että ryhdyttäisiin sakkomenettelyyn tai esitutkintaan. Huumausaineen käyttörikoksesta epäillyn hoitoonohjausta tulisi tehostaa ja eri viranomaistahojen yhteistyötä kehittää ja vahvistaa. Vastaavasti rattijuopumukset, jotka yhä useammin johtuvat huumausaineiden käytöstä,

muodostavat uhkan turvallisuuden näkökulmasta. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa on tarpeen kehittää ja ottaa käyttöön rattijuopumuksesta kiinnijääneiden hoitoonohjausta.

THL pitää tarpeellisena, että tulevaisuuden suuntia avattaessa (luku 5) **nostettaisiin esille sosiaali- ja terveysministeriön Päihde- ja riippuvuusstrategia ja sen alainen ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma, jotka kumpikin linjaavat myös turvallisuutta kuormittavien päihdehaittojen ehkäisy- ja vähentämistoimia sekä yhteistyötä.** Strategia ja ohjelma sisältävät tavoitteita ja toimia niin sosiaali- ja terveyspalveluille kuin eri-ikäisten arkiympäristöihinkin (ml. koulut ja oppilaitokset). Eri valtioneuvostotason strategioiden välistä yhteistyötä olisi tarpeen tehdä myös, kun selonteossa ehdotetaan toimeenpantavaksi rasismin vastainen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelma (luku 5.5.3). Niin päihde- ja riippuvuusstrategia kuin mielenterveysstrategia nostavat esiin tarpeen käynnistää mielenterveydenhäiriöihin ja päihteisiin liittyvän syrjinnän ja leimautumisen vastaisen valtakunnallisen työn. Luottamuksellisen suhteen luominen päihteitä käyttäviin ihmisiin lisää sekä päihteitä käyttävien ihmisten että myös muiden kuntalaisten turvallisuuden tunnetta.

THL pitää tärkeänä, että itsemurhien ehkäisemiseksi tehdään aktiivisia ehkäiseviä toimia. Itsemurhien määrä Suomessa on pysynyt ennallaan tai vähentynyt verrattuna epidemiaa edeltäneeseen aikaan. Itsemurhakuolemien vuosittainen lukumäärä pieneni Suomessa vuodesta 2018 vuoteen 2020. Itsemurhien lukumäärä väheni Suomessa myös maaliskuusta joulukuuhun vuonna 2020 verrattuna sitä itsemurhien keskimääräiseen kuukausittaiseen lukumäärään vuosien 2016–2019 vastaavana ajankohtana. **Koronaviruspandemialla tai sen takia tehdyillä yhteiskunnallisilla rajoitustoimilla on monessa maassa ollut kielteisiä vaikutuksia mielenterveyteen.** Mielenterveyshäiriöt ovat keskeinen taustatekijä itsemurhakuolemissa. Koronaviruspandemian vaikutusta itsemurhiin on maailmalla tutkittu vielä varsin vähän. Tähän asti kertyneen tiedon perusteella itsemurhakuolemissa ei ole koronaviruspandemian ensimmäisten kuukausien kuluessa tapahtunut huomattavia muutoksia korkean tulotason tai ylemmän keskitulotason maissa. Koronaviruspandemian jälkiseuraukset saattavat kuitenkin näkyä kielteisinä pitkään, mikä vaatii aktiivisia ehkäiseviä toimenpiteitä.

THL pitää tarpeellisena, että koululaisille ja opiskelijoille on helposti saatavilla tukea ongelmien syvenemisen estämiseksi. Hyvinvoinnin turvaamista tarvitsevat kaikki koronaviruspandemian keskellä elävät lapset ja nuoret, joskin erityisryhmille kohdennetut erityistoimet ovat perusteltuja. Samalla tulee kuitenkin varmistaa kaikille koululaisille ja opiskelijoille helposti saatavilla oleva tuki perustasolla ja näin estää ongelmien syveneminen. **Kouluterveyskyselyn 2021 tulosten mukaan koettu ahdistuneisuusoireilu on lisääntynyt huomattavasti 8. ja 9. luokan oppilailla.** Useammasta ahdistuneisuutta mittaavasta kysymyksestä muodostuvan indikaattorin mukaan oireilua oli 8. ja 9. luokan oppilaista vuonna 2019 13 %:lla ja vuonna 2021 19 %:lla. Muutos oli merkittävämpi tytöillä (20 % -> 30 %) kuin pojilla (6 % -> 8 %).

Opiskeluhuoltopalvelut tarjoavat perustason mielenterveyspalveluja koululaisille ja opiskelijoille, mutta niissä on tapahtunut merkittäviä heikennyksiä koronavirusepidemian aikana. Erityisesti terveydenhoitajaresurssia on siirretty koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta erilaisiin koronavirusepidemiaan liittyviin tehtäviin. Siirrot ovat voineet alueellisesti olla mittavia ja pitkäaikaisia, jolloin oppilaiden ja opiskelijoiden avun ja tuen saanti on merkittäväsi heikentynyt. Myös kuraattori- ja psykologipalvelujen saatavuus on koettu heikentyneeksi epidemia-aikana. Lisääntynyt oireilu yhdistettynä koronan heikentämiin opiskeluhuoltopalveluihin on jättänyt useat lapset ja nuoret selviämään yksin.

Koronapandemialla on ollut asiantuntijaselvitysten mukaan selvä vaikutus lapsille, nuorille ja perheille tarjottaviin lakisääteisiin palveluihin kuten neuvolapalvelut ja koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä lastensuojelu, joiden palveluja on supistettu ja henkilöstöä on siirretty pandemiatehtäviin. Avun ja tuen tarpeen tunnistaminen ja saanti on viivästynyt merkittävästi samaan aikaan, kun niiden tarve on lisääntynyt. Etäkoulu ja harrastusten sekä sosiaalisten kontaktien merkittävä supistuminen ovat kasvattaneet mielenterveyteen ja syrjäytymiseen sekä lähisuhdeväkivaltaan liittyviä riskejä. Vastaavasti verkossa käytetyn ajan lisääntyminen on lisännyt digitaalisen median kanavien kautta tapahtuvaa häirintää ja jopa väkivaltaa.

Lapsen tai nuorten tulisi saada matalalla kynnyksellä tukea ja apua niissä ympäristöissä, joissa he elävät. Tässä keskeisenä ovat lapsen tai nuoren koti, koulu tai oppilaitos sekä erilaiset nuorten vapaa-ajan toiminnot ja harrastukset, joissa lapsen tai nuoren avuntarve tulisi tunnistaa. Selonteossa viitataan Kouluterveyskyselyyn, jonka tulokset vuodelta 2019 osoittavat että haavoittuvassa asemassa olevat nuoret kokevat enemmän eri väkivallan muotoja ja syrjintää niin koulussa, vapaa-ajalla kuin kotonakin. On huolestuttavaa, että tulosten perusteella mm. sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret eivät saa apua silloin kun he sitä tarvitsisivat. Koronavirusepidemian myötä nuorten avuntarve on todennäköisesti entisestään kasvanut ja erityisen hankalaan tilanteeseen ovat joutuneet ne lapset ja nuoret, joille koti ei ole turvallinen paikka elää.

THL pitää tärkeänä vammaisten ja iäkkäiden henkilöiden huomioimista koronapandemiatilanteessa. Arjen turvallisuus tulisi kuulua kaikille, myös vammaisille henkilöille. Vammaiset ja ikääntyneet henkilöt kärsivät koronaviruspandemian aiheuttamista muutoksista palveluiden saantiin. Myös vammaiset lapset ovat jääneet vaille heille kuuluvia palveluita. **THL pitää tärkeänä, että ensihoitopalvelu, sosiaalipäivystys, poliisi ja sosiaalityö tekisivät systemaattisempaa yhteistyötä ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden lähisuhdeväkivallan ja kaltoinkohtelun ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi.** Tulisi olla tutkittuun tietoon perustuvia työkaluja, miten vähentää haavoittuvien ihmisryhmien (esim. vammaisten henkilöiden) kokemaa lähisuhdeväkivaltaa ja kaltoinkohtelua. Vammaisten naisten ja miesten kokemaa lähisuhdeväkivaltaa tulisi tutkia enemmän. Rikosuhripäivystyksestä ja turvakotipalvelusta tulisi kertoa vammaisille henkilöille ja tehdä avun saanti entistä saavutettavammaksi. On olemassa viitteitä, että vammaiset henkilöt kohtaavat vähättelyä ja kokemustensa mitätöintiä sekä kyseenalaistusta kertoessaan kokemastaan syrjinnästä, väkivallasta ja kaltoinkohtelusta viranomaisille.

Koronavirusepidemialla on ollut merkittäviä vaikutuksia myös maahan muuttaneiden terveyteen ja hyvinvointiin, esimerkiksi psyykkinen kuormittuneisuus ja muu oireilu ovat lisääntyneet. Lisäksi pääsy palveluihin on muun muassa digitalisaation myötä heikentynyt. **Koronavirusepidemia on korostanut polarisaatiota ja monet maahan muuttaneet ovat kokeneet syrjintää.**

Yleisiä huomioita

THL pitää tarpeellisena, että viranomaisten viestinnässä ja viranomaisten henkilöstöpolitiikassa huomioidaan kulttuurinen moninaisuus. On hyvä, että selonteon

tekstissä mainittiin, että viestintää toteutetaan myös tapauskohtaisesti muilla kuin virallisilla kielillä. Viestinnässä tulisi kuitenkin kirjallisen sisällön lisäksi kiinnittää huomiota visuaaliseen ilmeeseen. **Visuaalisen viestinnän** tulisi myös heijastaa kulttuurista moninaisuutta. Luottamuksen rakentamisessa viranomaisiin on myös kriittistä ylläpitää toimivia yhteistyösuhteita kulttuurisesti moninaista väestöä edustavien järjestöjen ja avainhenkilöiden kanssa. Dialogin pitäisi olla jatkuvaa puolin ja toisin, ei vaan niin, että näihin yhteisöihin otetaan yhteyttä vain silloin, kun jokin kriittinen tilanne sitä edellyttää. Viranomaisviestintä on tärkeää myös **selkokielellä viittomakielisen ja vieraskielisen viestinnän lisäksi.** On lisäksi huomioitava erilaisten matalan kynnyksen tukea tarjoavien digitaalisten kanavien saavutettavuus (esim. toimintarajoitteet huomioivat verkkopalvelut ja eri kielillä saatavilla olevat palvelut). Esimerkiksi nuorten sähköisissä mielenterveyspalveluissa on ollut jatkuvasti ylikuormitusta ja tarve eri kielisille matalan kynnyksen tukipalveluille on kasvanut.

Terveyden eriarvoisuuden seurannan ja tehokkaiden toimien kohentamisen mahdollistaa laadukas, ajantasainen ja säännöllisesti päivittyvä tutkimustieto. THL:n väestötutkimus- ja rekisteriaineistot mahdollistavat tämän. **Rekisteritiedon ohella myös väestötutkimus itseraportoiduista syrjinnän kokemuksista olisi tärkeää.** Säännöllinen tietotuotanto mahdollistaisi toimien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen ja niiden vaikuttavuuden seurannan ja arvioinnin.

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Tiina Laatikainen

LIITTEET Kirjallisuusviitteet ja yksityiskohtaisemmat huomiot.

Riitta Koivula

07.09.2021

KIRJALLISUUSVIITTEET

Covid19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen Asiantuntija-arvio, kevät 2021. Julkaistu 12.5.2021. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-649-7

Fu XL ym. Suicide rates among people with serious mental illness: a systematic review and meta-analysis. Psychol Med 2021, May 6 [Online ahead of print]. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33952359/

Hietanen-Peltola M ym. Etäkoulu heikensi avun ja tuen saantia opiskeluhuollosta – myös kuraattori- ja psykologipalveluissa. Tutkimuksesta tiiviisti 40/2020. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-605-3

John A ym. The impact of the COVID-19 pandemic on self-harm and suicidal behaviour: update of living systematic review. F1000Res 2020;9:1097. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33604025/

Jokela S ym. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi: Kouluterveyskyselyn tuloksia 2019. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Jokela S ym. Terveyden eriarvoisuus Suomessa –ehdotus seurantajärjestelmän kehittämiseen, Raportti 5/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6

Luostarinen T ym. Intensive care of traumatic brain injury and aneurysmal subarachnoid hemorrhage in Helsinki during the Covid-19 pandemic. Acta Neurochirurgica (2020) 162:2715–2724 https://doi.org/10.1007/s00701-020-04583-4

Peruskoulun 8.- ja 9. -luokkalaisten ahdistuneisuus ja yksinäisyys lisääntyvät merkittävästi korona-aikana. THL Tiedote 16.6.2021. Sotkanet.fi

Pirkis J ym. Suicide trends in the early months of the COVID-19 pandemic: an interrupted time-series analysis of preliminary data from 21 countries. Lancet Psychiatry 2021;8:579-588. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33862016/

Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:17.

Raitio A ym. Reduced number of pediatric orthopedic trauma requiring operative treatment duringCOVID-19 restrictions: A nationwide cohort study. Scandinavian Journal of Surgery 2021, Vol. 110(2) 254–257. DOI: 10.1177/1457496920968014

Riuttanen A ym. Severely injured patients do not disappear in a pandemic: Incidence and characteristics of severe injuries during COVID-19 lockdown in Finland. Acta Orthopaedica, 92:3, 249-253, DOI: 10.1080/17453674.2021.1881241

Sinyor M ym. International COVID-19 Suicide Prevention Research Collaboration. Suicide risk and prevention during the COVID-19 pandemic: one year on. Arch Suicide Res 2021, Aug 23 [Online ahead of print]. https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34425066/

Tuominen J ym. NYU-EDA in modelling the effect of COVID-19 on patient volumes in a Finnish emergency department. BMC Emergency Medicine 2020. https://doi.org/10.1186/s12873-020-00392-1

Valtokari M ym. Ikääntyneiden kaltoinkohtelu ja sen tunnistaminen huoli-ilmoituksen avulla. Tutkimuksesta tiiviisti 3/2021. THL

Riitta Koivula

07.09.2021

YKSITYISKOHTAISEMMAT KOMMENTIT

Mikäli mahdollista, voisi terminologian käytössä korvata ”maahan muuttanut” ja ”muita kuin virallisia kieliä puhuvat” nyt käytössä olevien ”maahanmuuttaja” ja ”vieraskieliset” sijaan.

Kohta 5.4.1., sivu 28. Voisiko lisätä nämä keskeiset turvallisuuteen vaikuttavat ja sitä edistävät poikkihallinnolliset strategiat ja ohjelmat: Lapsistrategia ja siihen kirjatut turvallisuussisällöt, Mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma, Päihde- ja riippuvuusstrategia, HYTETU periaatepäätös ja sen toimeenpano, Liikenneturvallisuusstrategia, Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi ja Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma.

Viitteet sivun alalaitaan:
Kansallinen lapsistrategia : Komiteamietintö. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8
Vorma ym. 2020. Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2020:6
Kotovirta ym. 2021. Päihde- ja riippuvuusstrategia. Yhteiset suuntaviivat vuoteen 2030. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:17
Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 : Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:14
Liikenneturvallisuusstrategia. Valtioneuvosto hankkeet 2021.
Lepistö & Heliskoski. 2019. Turvallinen ja onnettomuuksista vapaa arki: Pelastustoimen toimintaohjelma onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Sisäministeriön julkaisuja 2019:33
Roth & Luhtasaari. 2021. Suomi torjuu ihmiskauppaa : Ihmiskaupan vastainen toimintaohjelma. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:15

Kohta 5.4.5., sivu 30. Voisiko lisätä viitetiedot kuten on muistakin ohjelmista sivun alaviitteisiin, kun tekstissä mainitaan Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma 2020-2023 ja Väkivallaton lapsuus 2020-2025 -toimenpidesuunnitelma.

Kohta 5.4.6., sivu 30. Voisiko tekstiä muokata, koska erillistä Lasten ja nuorten turvallisuusohjelmaa ei ole enää olemassa: ”Ankkuritoiminnassa myös ehkäistään jengiytymistä ja väkivaltaista radikalisoitumista. Vahvistetaan osallisuutta, hyvinvointia ja turvallisuutta kouluissa. Toteutetaan Toimenpideohjelmaa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Toteutetaan monialaisessa yhteistyössä Turvallisesti kaiken ikää 2021-2030 -ohjelmaa, Mielenterveysstrategiaa ja itsemurhien ehkäisyohjelmaa 2020-2030 ja Väkivallaton lapsuus 2020-2025 -toimenpidesuunnitelmaa, joilla ehkäistään tapaturmia, itsemurhia ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa.”

Viitteet sivun 30 alareunaan (Turvallisesti kaiken ikää -ohjelman ja Mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma viitteet löytyvät jo toisaalta):
Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:15; Väkivallaton lapsuus 2020–2025 : toimeenpano ja viestintä. Sosiaali- ja terveysministeriö, Raportteja ja muistioita 2021:17; Toimenpideohjelma kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2021.; Ankkuritoiminta. (SM, poliisi, STM, THL ja OKM)